

עם פרישתו של משה קניוק ממוזיאון תל-אביב לאמנות

הארץ / 22.6.62

לידתו של מוזיאון תל אביב היתה בשנת 1931 ביוזמתו של מאיר דיזנגוף, ת. נ. ביאליק, י. פיכמן, ה. שטרוק, משה לויין ואחרים. כמו תל-אביב עצמה, היה המוזיאון בחינת ניצחון הרעיון והתקווה על המציאות וההיגיון השגור. ממוזיאון פעוט, המשוכן בשני חדרים בדירתו של מ. דיזנגוף, התרחב עד כדי שני בניינים ועוד היד נטויה. אין לתאר התפתחות זו בלי שיוכר שמו של משה קניוק, ששימש מנהלו האדמיניסטרטיבי מיום פתיחתו. למנהל אדמיניסטרטיבי במוזיאון בכלל, ולמ. קניוק במוזיאון תל-אביב בפרט, נועד מקום חשוב החורג בהרבה מתפקיד של מנהל רגיל. הקהל הבא אל המוכן, וחווה בתערוכות אמנות, כגון "תור הזהב של הציור ההולנדי במאה ה-16", אינו מעלה על הדעת את הקשיים הארגוניים והאמנותיים של המארגן תערוכה כזאת: החל מביטוח, העברה ותאום זמנים ועד תליית העבודות, הדפסת ההזמנות וכל שאר העניינים הכרוכים במפעל תרבותי ממדרגה ראשונה כזה.

בעול זה נשא 31 שנה משה קניוק. המוזיאון, שתחילה היתה מגמתו להציג תצוגת קבע בלבד, החל להציג תערוכות של ציירים ישראלים וביוזמתו של קניוק וקרל שוורץ, מנהל המוזיאון אז, החלו תערוכות נושאות כגון "אמנות המזרח הרחוק", "בתי כנסת בנויים מעץ", "האמנות בתיאטרון" ואחרות. בתקציב זעום אורגנו תערוכות אלו מתוך האוספים הקיימים בארץ והוצגו לראווה.

למוזיאון תל-אביב, שעד לפני קום המדינה היה למעשה מוזיאון פרובינציאלי בלתי ידוע לעולם, קשה היה להביא תערוכות בעלות רמה גבוהה מחוץ לארץ. תו הפרובינציאליות של המוזיאון השתרש עד כדי כך, שכאשר בא קניוק מסיוור פרטי בהולנד והודיע שמוכנים להעביר למוזיאון את תערוכת "תור הזהב של האמנות ההולנדית", נראה כמתעתע. כאשר הגיע מכתב האישור ממנהל מוזיאון "סטדליק" באמסטרדם שבו הביע את הסכמתו לערוך תערוכה זו שתוכננה ע"י קניוק, היתה בזה הסכמה בינלאומית בחשיבותו של המוזיאון. במקרה זה, כבמקרים דומים אחרים, פעל קניוק למעלה מחובתו כמנהל אדמיניסטרטיבי בלבד, וכך הוצגו בארץ תערוכת "משפחת האדם" שהיוותה הצלחה אמנותית וכספית בלתי רגילה ותערוכת "האמנות הצרפתית בת זמננו" הזכורה ודאי לרבים.

בתקופת כהונתו של קניוק ולא מעט ביוזמתו, החלו אספנים מחו"ל לגלות עניין במוזיאון תל-אביב ולתרום יצירות מאוספיהם. כך, למשל, השיג קניוק תרומה המהווה את אחד מנכסי היסוד של אוסף המוזיאון: "העירום הגדול" של רנואר. קניוק יזם גם את הקונצרט של מוצאי שבת למוסיקה קאמרית במוזיאון. קונצרטים אלה שהפכו לגורם אמנותי וחינוכי חשוב, היו "שגעונו" האישי של קניוק. הם הוכנו בקפדנות רבה כדי לאפשר השמעת מוסיקה קאמרית בעלת רמה גבוהה, המורכבת בחלקה הגדול מיצירות שלא נשמעו כמעט בקונצרטים רגילים.

מפעל חשוב אחר ביוזמתו של קניוק הוא "איגוד המוזיאונים", שהוקם כדי לתאם את פעולותיהם של ארבעה המוזיאונים העיקריים בארץ: מוזיאון תל-אביב, "בצלאל" בירושלים, המוזיאון לאמנות חדישה בחיפה ומוזיאון עין-חרוד. עד הקמת האיגוד, התבלטה לעיתים קרובות כפילות פעולה של המוזיאונים השונים ונפגעו אפשרויות להשגת תערוכות שונות. עם קום האיגוד, נוצרה האפשרות לערוך תערוכות בכל המוזיאונים בזה אחר זה ונמנעה התחרות ההדדית.

אכן, גם אחר פרישתו של קניוק מהנהלת המוזיאון, עדיין הוא ממשיך לעסוק בסוגיות אמנותיות ובימים אלו הוא יוצא להולנד כדי לעשות שם להעברת תערוכה שהוא טורח להשיגה זה למעלה משש שנים: תערוכת יצירות ואן-גוך. לא נותר אלא לקוות שגם להבא יוסיף לתרום בצורה זו או אחרת להי האמנות בארץ מכח ניסיונו העשיר ומרצו הרב.